

יונתן גולד, בועט בדלי, 2021, מדיה מעורבת על בד

חמש תמונות של מלחמה

רני יגר

בשבעה באוקטובר גויס רני יגר לשירות מילואים ארוך, ששלח אותו לפגוש את כל חלקי החברה הישראלית בהתרמות דם. הוא חזר משם עם קשרים משמעותיים, עם ספיקות ועם תקווה

תמונה ראשונה

שבת, שמחת תורה, שבעה באוקטובר. אזעקות. מטחי יירוטים. טלוויזיה נפתחת בחג. התמונות הידועות של הג'יפים בשדרות. מעולם לא ראינו תמונות כאלה. ניגשתי בשקט לארון, הוצאתי מדים והכנתי תיק. לא רציתי להלחיץ יותר מהמתח שכבר שרר בבית. לבית הכנסת לא הלכנו. התפללתי בבית. ידעתי שהטלפון יבוא. והוא אכן הגיע. בדרך, ברכב הדוהר לאסוף את אחת החיילות הוותיקות בגדש"ם (גדוד שירותי-הדם), נופפו לי חרדים לשלום וצעקו: "תצליח ושמור על עצמך". חשבתי לעצמי: ככה היה אבא שלי במלחמת יום כיפור.

בשעות הבוקר המאוחרות היה הימ"ח שלנו מלא חיילים ומפ"קדים. התארגנות על הציווד. פעמים רבות התאמנו לקראת רגע כזה. פעמים רבות כבר עמדנו בתורים כאלה – במלחמת לבנון השנייה, בצוק איתן, בקורונה – ובכל זאת הייתה הרגשה ברורה שדבר כזה עוד לא היה.

ישיבת מפקדים ראשונה. ואז שנייה. יש מהומה, אבל המצב בשליטה. מדי פעם מציצים בנייד לראות מה קורה, אבל אנחנו בעיקר בתוך העולם שלנו. אחר הצהריים הצוותים המוכנים יוצאים לפעולה: היכן שהיה אפשר להתחיל לעבוד ולגייס דם מהציבור.

בבנק הדם בתל השומר קצינים מהגדוד וחובשים רבים מתגברים את הצוות הקבוע, כדי להתמודד עם תורים הולכים וגדלים של אנשים שבאים בעקבות קריאת החירום של מד"א.

דמדומים. דור, הרס"פ שלי, ואני מגיעים לחניה מאחורי בנק הדם בתל השומר. הרכבים עמוסים בקיטבגים שהעברנו מהימ"ח כדי לחלק לחיילים שהגיעו היישר לפעילות. עדיין מנסים להחזיק נורמות בסיסיות של החתמה על ציוד – חיילים יוצאים לרגע מהמרוץ להתרמת הדם, באים לקבל מדים וערכות מתרים וחוזרים לעבודה. השמים משחירים. אנשים מתהלכים בשקט, נכנסים לבנק הדם ויוצאים ממנו, מלחשים חדשות מעורפלות. עוד ימים רבים קדימה עד שנדע מה קרה. את המספרים שידענו אז, היינו מאמצים היום ללבנו בשמחה. אנחנו יודעים שבמשימה שלנו עמדנו, מאות מנות דם הותרמו כבר ביום הראשון, אבל הרעש המצמית ואורות הזרקורים של המסוקים העולים ויורדים במנחת בית החולים שמאחורינו, העידו במקצת על מה שעבר בדיוק באותן שעות על יישובי הנגב המערבי ועל החיילים שנלחמו בגבורה ביום הזה.

ויהי בוקר ויהי ערב יום אחד.

תמונה שנייה

יום ראשון. תחנת מד"א בכניסה לירושלים. תורי ענק של אני-שים המחכים לתרום דם. הרצון של הציבור עולה על גדותיו, וקשה להתגבר על המספרים העצומים של הבאים. כאן מתחיל להתבהר קו שילווה אותנו עוד ימים רבים קדימה, קו של שותפות – חילונים, דתיים וחרדים, אנשי ירושלים ויישובי הסביבה, עובדי מד"א יהודים וערבים, חיילי הגשד"ם שמגייסים – יש תחושה עמוקה של שותפות למען המשימה

אנשים עומסים על עצמם,
כמו בכורת דבורים,
תפקידים בלי הרבה
דיבורים: אחד מביא
מים, שני מכניס כיסאות,
אישה מכוונת את התנועה
במעברים. "את מפה?"
אני שואל. "בכלל לא. אני
מורה בתיכון ממלכתי
בירושלים. בלגן אני מכירה
היטב... באתי לעזור"

על הבעיה, כמו מתן פלומה, אך בהחלטה על מתן מנת דם מלא היו קפיצת מדרגה וחשיבה חדשה, המשקפת החלטה ערכית להשקיע ככל שניתן בהצלת חיי חיילים. מימושה של ההחלטה מחייב הקמת מערך שלם ומורכב – תורמי הדם, איסוף מספרים עצומים של מנות דם, טיפול מתאים במנות הדם, הובלתן לשטח ושמירתן בתנאים של קירור (מעין מיני-בר שנמצא בכלי הממוגן). וכמובן, אנשי רפואה – רופאים ופ-רמדיקים בעלי ידע להרכיב עירוי דם, שחייבים להיות בזירת הקרב בנגישות לחייל מיד לאחר פציעתו.

הנתונים שהולכים ומצטברים מתחילת הלחימה מעידים שלהחלטה שהתקבלה ולביצועה (בשילוב גורמים חשובים נוספים כמו פינוי מהיר) יש השפעה דרמטית על הצלת חייהם של פצועים קשה. אפשר לומר במידה רבה של ודאות שע-שרות פצועים קשה לא היו איתנו היום לולא קיבלו מנת דם בשטח. נפש אחת היא עולם מלא. מתן דם לפצועים בשטח הציל עולמות רבים.

הקדושה של הצלת חיים. המסדרונות צרים מלהכיל את ההמונים. מדהים לראות איך אנשים עומסים על עצמם, כמו בכורת דבורים, תפקידים בלי הרבה דיבורים: אחד מביא מים, שני מכניס כיסאות, אישה מכוונת את התנועה במעברים. "את מפה?" אני שואל. "בכלל לא", היא עונה, "שמי יעל ואני מורה בתיכון ממלכתי בירושלים. בלגן אני מכירה היטב... באתי לע-זור". כשסיימנו את היום יעל עוד עבדה איתנו, וכך גם בימים שלאחר מעברנו לאולם ארנה. אחרי מספר ימים היא הסתכלה מסביב וכתבה לי, "הי רני. טוב, כנראה יש פה כבר סדר. אני עוברת למשימה הבאה. הרבה הצלחה ותודה", והוסיפה, "אם יהיה עוד צורך בהמשך תעדכן". וזהו. עברה למשימה הבאה. כמוה היו עשרות. אנשים שהביאו אוכל. כאלה שבאו לנגן לעומדים בתורים. כאלה שהתקשרו בבקשה להתגייס, לחזור לשירות, לחזור מחו"ל היישר למילואים.

הרבה מההתנהלות הזאת הבנתי בשיחה שהייתה לי עם איש מבוגר אחד. ראיתי אותו עומד שעות בתור. היה ברור שקשה לו. הוא הזיע. התור התקדם לאט מדי. היה חם ודחוס. וגם מקום לשבת היה רק בקושי. בשלב מסוים ניגשתי אליו ואמ-רתי לו, "תשמע, אדוני, זה ייקח עוד הרבה זמן ואני לא יודע מתי תיכנס. תבוא מחר – נזכור שהיית כאן ונשתדל לקדם אותך. גם מחר הרי נצטרך". הוא פתח עליי זוג עיניים ואמר בשקט: "אני אעמוד פה. אני אעמוד פה כמה שרק צריך. הם שם בדרום יושבים בממ"דים שעות. לא יכולים לצאת. מחכים. מחכים. לא יודעים מה יקרה. אז אם הם שם – גם אני אחכה עד שאתרום!" והוא חיכה ותרם ולימד אותי שיעור גדול במ-סירות שבאה מהלב.

באותו היום שמרתי לעצמי תמונת מסך, "למעלה מ-300 הרוגים", ודור ואני הבטחנו זה לזה שלא נראה סרטונים. כדי לשמור על עצמנו וכדי להתמקד במשימה. להביא דם. להציל חיים.

תמונה שלישיית

צה"ל מקבל במלחמה הזאת החלטה רפואית, שיש בה חי-דוש בקנה מידה עולמי: לתת דם מלא (כלומר את כל מרכיבי הדם) בשטח. עד היום כחובשים בשטח, נהגנו לתת נוזלים – תמיסת מלח (המכונה "הרטמן") – עוד לפני הפינוי המסודר לאחור. זו מיומנות ותיקה שהצילה חיים, אבל נחיתותה בזמן שלאחר פציעה קשה ניכרת, ונובעת מכך שתמיסת הנוזלים יעילה בעיקר בשמירה על נפח (לחץ הדם), אבל אינה תור-מת למילוי התפקיד הקריטי של הדם באספקת חמצן ואנרגיה לאיברים חיוניים. במשך השנים נעשו ניסיונות שונים להתגבר

הסולידריות שראינו בימי
המלחמה מפעימה. ובכל
זאת עומדת השאלה,
האם אנחנו נלחמים
למען אותה מדינה?
האם יש למתגייסים
ולכל אלה שנחלצו
לעזרה תמונה משותפת
כלשהי של ישראל
שעבורה נלחמים? משהו
שמעבר לשמירת החיים
הבסיסית וההכרחית?

ואני. אתה ומישהו אחר בגילך. זה לא מפריע לך?" "לא יעזור – עד שהרבנים לא יגידו, אנחנו לא נלך". בשלב הזה הרגשתי שהגענו למבוי סתום. שהמדים, הדרגות והסיטואציה מחייבים אותי לסיים את הוויכוח.

נכנסתי חזרה לאולם ההתרמה, והמשכנו בעבודה. אחר כך היה ביקור של שרים – הצגתי להם את הגדוד, את העבודה. דיברתי על ההתגייסות של החיילים שלנו. ממלכתיות. קיבלנו שבחים. והכול ישר ועקום.

לאחר שהמהומה שככה, ניגש אליי יעקב, חיבק אותי וביקש סליחה אם פגע בי. ביקש את שמו של החתן שלנו שנמצא בעזה להתפלל לשלומו. אחר כך גלש לשיחה, וסביבו כמה מחבריו. שיחה על מה שהיה. ואיך ייתכן מה שקרה. ומיד הסברים שלופים על התינוקות החפים מכל חטא שעלו השמימה בחסד הקב"ה. ביקשתי, "עוד לא עברה השבעה, יש משפחות שעוד קוברות את מתיהן. בואו נחכה – ויידום אהרון". לאחר

אנשי הרפואה בחזית הלחימה וכל מי שניצבים לאורך הדרך, ואחר כך בבתי החולים, מקיימים בפעולתם שרשרת ארוכה של חיים. שרשרת שעושה מעשה גדול, ויש יאמרו פרדוקסלי: בתוך מלחמה שמכוונת לנטילת חיים – מאבק עיקש ומסור למענם.

תמונה רביעית

בתחילת המלחמה נוצר מחסור חמור במנות דם. שילוב בין סיום החגים, שמתאפיין תמיד במיעוט מנות, ובין הפתעת המלחמה והצרכים העצומים שנוצרו בימים הראשונים – הביא לגיוס מלא של הגדוד שלנו ולעבודה מסביב לשעון. הנכונות לתרום דם חצתה גבולות חברתיים, ציבורים שונים התגייסו, וכך יצא שבכל יום הייתי בישראל אחרת. בשבוע הראשון של המלחמה מצאנו את עצמנו חיילי ואני בישיבה מקורבת לש"ס באחת משכונות ירושלים. הגעתנו לשם עוררה עניין והתרגשות. התקבלנו בחום על ידי מארגני ההתרמה. אחרי שראיתי שאנחנו מאורגנים וההתרמה החלה, נמשכתי לעלות לאולם בית המדרש, לקסם הרחש של לימוד תורה. הזרות שלי בלטה – יצור במדים ירוקים עם נשק בין לובשי לבן-שחור שהאירו לי פנים. השתמשתי בכיפה שתמיד בכיסי, נכנסתי לאולם בית המדרש והתיישבתי על אחד הספסלים. שאלתי את התלמיד שלידי: "איפה אתם?" "יבמות מ"ב ע"א... כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להן רוח צפונית..." מהמשך הסוגיה אני מודה שלא הבנתי הרבה. אני שוחה בקלות בדפי הגמרא, ובעיקר הייתי נסער ממאות הצעירים שיושבים ולומדים תורה! אולם מלא בשעה שמלחמה קשה נאסרה עלינו. היה לי קשה לעמוד במתח שבין אהבת לימוד התורה ובין הזעם והכעס שאחזו בי. סגרתי את הגמרא וישבתי. ניגש אליי בחור שהציג את עצמו כיעקב, והתחיל לדבר. נקשרנו בשיחה שהלכה והתחממה בדרכנו חזרה לאולם ההתרמה. לא באתי להתנגח, אבל ככל שהלכנו יחד שטחתי בפניו את תחושותיי ומחשבותיי. "אנחנו מתפללים בשבילכם, בשביל אלה שנלחמים", הוא אמר. ניסיתי להיכנס לדיאלוג מתוך דבריו: "אני מבין, אבל בשביל שיהיה עבור מי להתפ"ל לל צריך לוחמים. אז שחצי ילכו וחצי יתפללו? גם אני רוצה ללמוד תורה, אבל אי אפשר שכולם ילמדו בלי להילחם." "מה שווה הרמטכ"ל? מה יעזור להיות בצה"ל? מה הוא עוזר בש"מחת תורה?" הוא ענה והמשיך, "גם בגין חיכה עם תקיפת הכור בעיראק עד שתלמידי הישיבות יחזרו ללימודים", כמו הם היו אלה שהגנו על הטייסים מפגזי הכור. כך הלכה השיחה ונמשכה, אמנם לא בצעקות, אך בסוג של התנצחות אופיינית, ואני שאלתי אותו, "יודע מה, עזוב. איפה המצפון שלך? אתה

יובל שאול, פורטרט שלי עם עצמי, 2009, הדפסת תלת מימד 3d, צילום: רון קדמי

תמונה חמישית

חיילי הפלוגה שלי באים מרחבי החברה הישראלית. גיאוגרפית, חברתית, דתית ופוליטית. עברנו לא מעט יחד – מלחמת לב-נון השנייה, המבצעים, תקופת הקורונה – אבל שירות כזה צפוף ואינטנסיבי לא היה לנו מעולם, והתקרבו מאוד.

אבל במלחמה הזאת נוספו לי, למרבה ההפתעה והזכות, חברים ערבים-פלסטיניים מקרב עובדי מד"א במחוז ירושלים. אחד מהם, עומר, הפך לשותפי הקרוב, היום-יומי. איש מקצוע נדיר ורגוע, שבשום רגע בעייתי – רפואי או אישי – לא איבד עשתונות. שום תורם כעוס (בצדק או שלא בצדק) לא הצליח לערער את הנעימות השלווה שלו. הרבה נכתב על שיי לוב הידיים בעולם הרפואה בין יהודים לערבים. אין ירושלמי, ואולי ישראלי בכלל, שלא מכיר זאת מקרוב. המלחמה הזאת העמידה ומעמידה את השילוב הזה למבחן יום-יומי. הסיפורים על המידע שהיה ברשות מחבלי החמאס על הבתים של תושבי העוטף ועל יישוביהם, ושבאמצעותו נחל מסע הרצח האכזרי שלהם הצלחה כה גדולה – העלו מאוד את רף החשד.

מכן כל אחד מהם הציג את עצמו, וחקרתי קצת על משפחתם. "בסוף, זה הכי מעניין", אמרתי, "סיפורים של אנשים". "אותי זה לא מעניין בכלל", אמר יעקב. "אז מה כן?" שאלתי. "צה"ל. זה מה שמעניין אותי. אני קורא כל חומר שיש על צה"ל". הייתי המום.

כשיצאנו משם באותו הערב, כל מה שאירע מילא את ראשי. המאמץ האינטלקטואלי העצום להצדיק את האי-התגייסות בתמהיל של מדרשים, פסוקים, סיפורים ומעשיות, שכולם מתחברים בסוף למערכת קשרים אישיים ולמבנה חברתי שקשה מאוד לשנותו. אין בזה צדק, וכך זה לא יוכל להימשך. ויותר מכול חשבתי – כמה חכם אתה, יעקב! בחור חכם באמת. אנחנו, ישראל, צריכים אותך לא רק כלוחם. אנחנו צריכים את השכל שלך בחברה, בכלכלה, במדע. וחשבתי גם כמה בזבוז חריפות אתה מוציא על כל קוץ וקוץ של הצטדקות והסבר למה לא להתגייס לצה"ל. חבל, כי גם תורת החיים על רוחב היקפם צריכה אותך, יעקב.

הממשי לגמרי ובין הסימבולי (המתגלם בעוצמה בביטוי: "שפך את דמו"), בין הברוקרטי-דפואי ובין המעשה המוסרי. בין הרוח ובין החומר.

ייתכן שבגלל כל זה עלה בתודעתי הפסוק הקושר את הדם לנפש, ושהסמליות שבו הלכה והתרחבה מעבר ליחידים – הזקוקים והתורמים. המפגשים, שכאן תיארתי רק מקצתם, נוצרו בגלל הצורך בדם להצלת נפשות, אך העלו גם הרבה שאלות ביחס ל"נפש" הקולקטיבית הישראלית. בעיקר התחדדה לי שוב ושוב השאלה, האם יש לנפש זו קיום בימים שמעבר למאבק על החיים?

הסולידריות שראינו בימי המלחמה בכל כך הרבה מישורים מפעימה. ובכל זאת עומדת השאלה, האם אנחנו נלחמים למען אותה מדינה? האם יש למתגייסים ולכל אלה שנחלצו לעזרה תמונה משותפת כלשהי (אף אם לא זהה) של ישראל שעבורה נלחמים? משהו שמעבר לשמירת החיים הבסיסית וההכרחית? איזה קו מחבר בין אלה שיוצאים להילחם מלחמת איך-ברירה מוצדקת, בין אלה שרואים במלחמה חוויה דתית גואלת, ובין אלה שלא יוצאים כלל להילחם בהצדקות דתיות?

המאמץ לתרום את חלקי למען החיים במלחמה הזאת הביא אותי לעמוד יום-יום על קו התפרים המתוח של החברה הישראלית. אחרי חודשי המחאה הסוערים התהדקו התפרים מחדש בחודשים האחרונים, אבל מתבהר יותר ויותר שאויב חיצוני – מד ואכזר ככל שיהיה – לא מחליף את ההכרח לענות לעצמנו על השאלה: מה קושר אותנו זה לזה ולאן אנחנו רוצים ללכת מכאן? התשובות לשאלות האלה יכריעו את גורל המלחמה הזאת לא פחות, ולדעתי אף יותר, מכל המהלכים הצבאיים. "היום שאחרי" כבר כאן.

רגע לפני ששלחתי את המאמר הזה, החלטתי לעשות צעד קטן ולנסות לענות על שאלות אלה. התקשרתי לנייד של יעקב. הוא לא ענה, והודעה לא יכולתי לשלוח לנייד הכשר שלו. הוא חזר אליי נסער כדי לוודא שהחתן שלנו, שלשלומו ביקשתי שיתפלל, בסדר, וכך גם אני. "כולנו בסדר, יעקב", אמרתי, "בוא נשב לדבר. עכשיו עם חוק הגיוס והכול". אני אשמח לשבת איתך, אבל לא נשכנע אחד את השני. אנחנו לצבא לא נלך". אני בכלל לא בטוח שהוא טועה. אבל לפחות קבענו להיפגש.

לך תדע מי עובד לצדך. מחשבות קשות. מהצד השני מוזר-קת לתוך העבודה המשותפת גזענות בסיסית, בוטה, שאין לה בהכרח קשר למצב הפוליטי. נתקלתי בכמה מקרים שבהם הופנו אמירות כאלה כלפי מתרימי דם ערבים. בפעם בוטה במיוחד אמרתי שאם זו הגישה, אני קם והולך. ניסיתי לתת לדובר סולם לרדת בו מן העץ תוך גילוי הבנה לחשדנות שיש במצב הנוכחי, אבל נהדפתי באמירה, "זה לא קשור, גם בימים רגילים זה ככה".

"אז תדע לך שהרופא שהציל את חייו של אבא שלי הוא פרו-פסור נידאל מוהנא, ואבי עמד מולו בדמעות ואמר לו, 'פרופ-סור מוהנא, אנחנו באים מדתות אחרות, אבל יש לנו אלוהים אחד. והוא היה בידיים שלך כשניתחת והצלת אותי. אז עכשיו אני רוצה לברך אותך כמו שאני מברך את משפחתי בכל ערב שבת – יברך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, יישא ה' פניו אליך וישם לך שלום'. שניהם עמדו שם ובכו". אמרתי והלכתי.

ובכל זאת, לאורך כל 90 ימי המילואים שלי – במבט לאחור, התקריות האלה היו מועטות. מועטות להפתיע אולי ברוב הישראל שאותה פגשתי. ולא פעם חשבתי איך כל זה נראה מצדו של עומך – לשרת לצדי במדי צה"ל. אבל כל זה, וכל המתח, המחשבות וההערות נשארו לשיחות בימים אחרים. איכשהו ברית הגורל של הצלת החיים הצילה גם אותנו ביום יום. ומבחינתי, יש בכך פתח לתקווה.

אפילוג

"כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ"

דברים יב כג

במהלך החודשים האחרונים במילואים החזקתי בידיים (עם כפפות, לא לדאוג) מאות מנות דם. המנה היא למעשה סוג של איבר חי, שניתן בנדיבות לב של התורם או התורמת לטובת רפואתו של אדם אחר. יש משהו שהוא בה־בעת עצום וקטן, הרואי וכמעט בנאלי בפעולה הזאת, באובייקט הזה. המנה מאפשרת התבוננות מקרוב בדבר שהוא חלק טבעי מאיתנו, שכמעט איננו רואים אותו. הוא מתקיים אגב אורחא, ללא תשומת לב מיוחדת מצדנו, אך כמו היבטים רבים אחרים של הגוף שלנו, אין לנו קיום בלעדיו. הדם עצמו, מעשה התרו-מה ושימושה – כל אלה נמצאים בתווך העדין והמתוח שבין

הרב ד"ר רני יגר הוא עמית מחקר במכון שלום הרטמן ומוביל מחלקת הטקסים, רס"ן (מיל') בגדוד שירותי הדם של חיל הרפואה.